

NOTES FLORÍSTIQUES DE LA RIBERA D'EBRE III

MONTSERRAT ANGUERA TERRÉ

Secció d'Història Natural del CERE. Professora d'institut (l'Hospitalet de l'Infant)

VICENT CASADÓ BURILLO

Secció d'Història Natural del CERE. Doctor en Química i professor de la UB

NOVES LOCALITZACIONS DE VEGETALS A LA COMARCA

La publicació del "Catàleg florístic de la reserva natural de Sebes i meandre de Flix" i les posteriors ampliacions (Anguera i Casadó, 1997; Casadó i Anguera, 1998; Anguera i Casadó, 1999) va suposar l'aparició de nombroses citacions d'espècies de la nostra flora en les quadrícules de la projecció UTM BF96 i BF97 no referides fins aquell moment (vegeu fig. 1), amb més de 80 espècies noves a la primera quadrícula i més de 60 a la segona; algunes d'aquestes citacions eren també noves per a les quadrícules properes a l'àrea d'estudi o, fins i tot, eren noves per a la Ribera d'Ebre.

Posteriorment, en l'elaboració del treball sobre la frontera biogeogràfica que representen les serres del Pas de l'Ase per a la distribució, al sud de Catalunya, de les espècies vegetals vasculars marítime-termòfiles i les continental-estèpiques (Casadó i Anguera, 1999), vàrem tenir en compte citacions bibliogràfiques així com material inèdit recopilat per nosaltres al llarg de diverses campanyes florístiques arreu de la comarca desenvolupades entre 1987 i 1998; així, vam aportar fins a 29 noves localitzacions en quadrícules de la Ribera d'Ebre, corresponents a 28 espècies vegetals marítime-termòfiles i continental-estèpiques, que apareixien a les primeres "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre" (Anguera i Casadó, 1999), que no s'havien donat ni a la *Flora* ni a l'*Atlas corològic dels Països Catalans* (Bolòs i Vigo, 1984-1996; Bolòs et al., 1985-1999). També a les "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre" (Anguera i Casadó, 1999) vàrem donar una altra espècie nova per a la comarca i segona citació per a Catalunya: el gavó peu de pardal; una espècie molt rara, mediterrània del sud i d'apetències maritimotermòfiles. A les "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre II" (Casadó i Anguera, 2000) vàrem presentar noves citacions d'espècies de la flora vascular d'altres apetències ecològiques que també hem trobat nosaltres al llarg de diverses campanyes florístiques arreu de

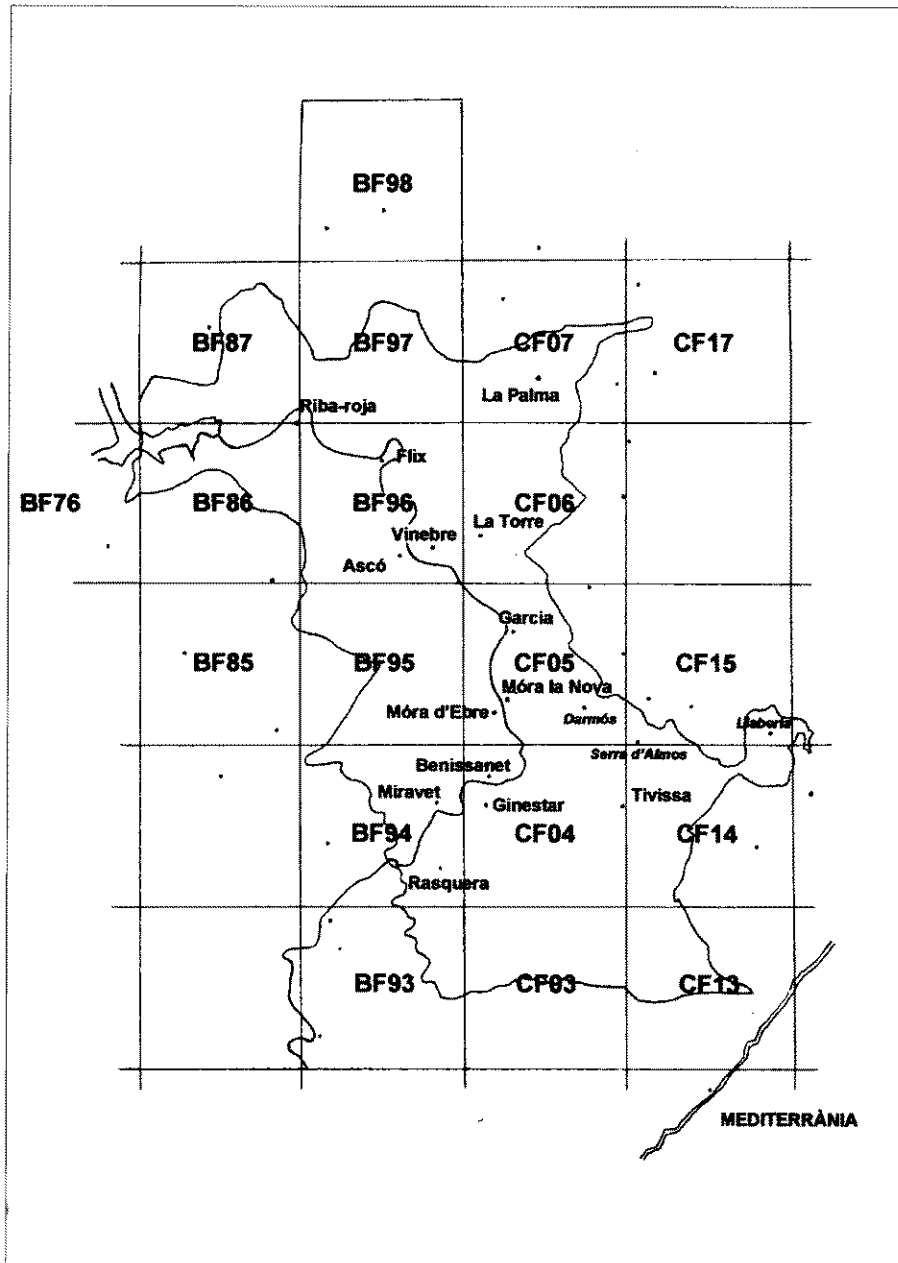

Fig. 1. Plànol de la Ribera d'Ebre amb indicació del nom de les quadricules UTM de 10 x 10 km estudiades

la comarca entre 1987 i 2000; en total aportàvem 48 noves localitzacions corresponents a 43 espècies de la flora vascular comarcal compreses entre les famílies vegetals polipodiàcies a quenopodiàcies, a més de 7 noves localitzacions de 5 espècies d'orquídiades, totes elles en quadrícules UTM de la Ribera d'Ebre no aparegudes als atlas florístics publicats (Bolòs i Vigo, 1984-1996; Bolòs et al., 1985-1999).

Al present treball aportem la resta de noves dades de la flora comarcal corresponents a les altres famílies botàniques no recollides a les "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre II" (Casadó i Anguera, 2000). Com als anteriors treballs, per a cada espècie donem el nom científic, el nom català, l'element corològic i la família botànica a la qual pertany, l'àrea de la comarca on l'hem localitzada i les seves característiques ecològiques, l'època i la fenologia, l'altitud sobre el nivell del mar, la quadrícula UTM i comentaris sobre l'espècie, sobre la seva distribució o sobre l'interès de la troballa. En total presentem ara 50 noves localitzacions corresponents a 47 espècies de la flora vascular que, ordenades per famílies segons Bolòs et al. (1990), són:

- *Medicago truncatula* (melgó truncat), Mediterrani, papilionàcies, trobat en erms i marges de camins entre Flix i Bovera (Flix), en flor i fruit (IV-1989), 140 m, BF97; i entre Flix i Maials (Flix), en flor i fruit (III-1988), 120 m, també a la BF97; espècie encara no citada en diverses quadrícules de la comarca.
- *Viola alba* ssp. *dehnhardtii* (violeta boscana), Mediterrani, violàcies, barranc de Sant Francesc, de Riba-roja d'Ebre cap a la Fatarella, en màquies i alzinars en exposició ombrívola, en fruit (IV-1991), 200 m, BF86; donada abans en dos quadrícules muntanyoses del nord de la comarca (CF07 i CF17).
- *Ferula communis* (canyaferla), Mediterrani, umbel·líferes, de Flix cap a Bovera (Flix), en marges de camins, en fruit (VII-1989), 140 m, BF97; donada fins ara només en quatre quadrícules (BF96, CF05, CF06 i CF17) de l'extrem nord-est de la comarca i a la BF76 i BF94; espècie molt rara a Catalunya.
- *Anagallis arvensis* ssp. *arvensis* (morró), Pluriregional, primulàcies, en camps de conreu d'ametllers dels vessants de la serra d'Almatret (Riba-roja d'Ebre), amb flors blaves (IV-2000), 180 m, BF87; citada fins ara a la majoria de quadrícules de la comarca, excepte a l'extrem nord-occidental.
- *Phillyrea angustifolia* (olivereta), Mediterrani W, oleàcies, al riu de la Cana (Flix-Bovera), en màquies d'àrees rocalloses del barranc, I-1993, 140 m, BF97, s'havia citat amb anterioritat en aquesta quadrícula però com a localització imprecisa, ara confirmada per nosaltres; també l'hem trobada a la serra del Rovelló (la Torre-Vinebre), IV-2000, 240 m, CF06; encara que citada ja a bona part de les quadrícules de la comarca, no ho havia estat a l'ara aquí presentada.
- *Vinca difformis* (vincapervinca), Mediterrani W, apocinàcies, barranc de Sant Francesc (la Fatarella), en flor (IV-1988), 200 m, BF86; citada abans a tres quadrícules del centre de la comarca (BF95, BF96 i CF06) i de l'extrem sud (BF93, CF03 i CF14); espècie rara a Catalunya, especialment a l'interior.

- *Vincetoxicum hirundinaria* (masera groga), endemisme Ibero-occità, asclepiadàcies, de Riba-roja d'Ebre cap a la Pobla de la Massaluca (Riba-roja d'Ebre), en brotles esclarissades força seques i pedregoses, en flor (IV-1989), 250 m, BF86; amb molt poques citacions fins ara a la comarca, localitzades a l'extrem nord (BF87, BF97 i CF07) i l'extrem sud (BF93 i CF03); espècie poc comú a Catalunya.
- *Cuscuta campestris* (cabells), introduïda d'Amèrica N, trobada de Riba-roja d'Ebre cap a la presa (Riba-roja d'Ebre), a la vora de vials parasitant papilionàcies, en flor (VI-1988 i V-2000), 60 m, BF96; també observada de Flix cap a Bovera (Bovera), en flor i fruit (VIII-1989), 220 m, CF07; primera citació per a la Ribera d'Ebre i una de les poques per a Catalunya, on és força rara; les citacions més properes es troben a la quadrícula BF83 i BF93 i altres localitzacions al Segre.
- *Borago officinalis* (borranya), Mediterrani, boraginàcies, creix silvestre o assilvestrada prop del nucli de població de Riba-roja d'Ebre, amb vegetació nitròfila, en flor i fruit (IV-1988), 80 m, BF86; espècie poc citada al nord de la comarca (BF96 i CF07).
- *Cynoglossum creticum* (llengua de ca), Latemediterrani, boraginàcies, trobada al barranc de Sant Francesc (la Fatarella), en herbassars nitròfils de camps de conreu, en flor i fruit (IV-1989), 200 m, BF86; citada abans en bona part de les quadrícules de la comarca, però no a l'àrea nord-occidental d'aquesta.
- *Ajuga iva* (iva moscada), Mediterrani, labiades, serra del Rovelló (la Torre-Vinebre), en marges de camins i camps de conreu, en flor (V-2000), 240 m, CF06; primera citació en quadrícules del nord de la comarca, on havia estat citada al sud de les serres del Pas de l'Ase així com a d'altres àrees litorals i prelitorals catalanes.
- *Lamium amplexicaule* (flor robí), Holàrtic, labiades, serra del Rovelló (la Torre-Vinebre), en erms i conreus d'ametllers, amb flor (IV-2000), 240 m, CF06; citada fins ara a tota la comarca, excepte a la quadrícula que aquí presentem i a la CF04 i CF14.
- *Mentha aquatica* (menta d'aigua), Mediterrani i Eurosiberià, labiades, embassament de Riba-roja d'Ebre, en una comunitat d'herbassars inundats, en flor (IX-1992), 80 m, BF86; no citada fins ara a la major part de la comarca, excepte a les quadrícules CF06, CF07 i CF17 i per nosaltres a la quadrícula BF96 de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes (Anguera i Casadó, 1997); es tracta d'una espècie rara a Catalunya.
- *Satureja calamintha* ssp. *ascendens* (rementerola), Latemediterrani, labiades, trobada de Riba-roja d'Ebre cap a Berrús (Riba-roja d'Ebre), en màquies resultat de la degradació dels alzinars, en zones ombrívols, en flor (XI-1991), 60 m, BF86; només havia estat citada fins ara a tres quadrícules del sud de la comarca (BF93, BF94 i BF95); a Catalunya es considera una espècie comuna, però força rara cap a l'interior àrid.

- *Datura inoxia* (- -), introduïda Neotropical, solanàcies, trobada a Flix, prop de l'Ebre, amb vegetació nitròfila, en flor (VI-1989), 50 m, BF96; es tracta de la primera citació per a la Ribera d'Ebre i una de les poques per a Catalunya, on és força rara; les citacions més properes es troben al delta de l'Ebre i les planes lleidatanes.
- *Hyoscyamus albus* (jusquíam blanc), Mediterrani, solanàcies, prop de la població de Riba-roja d'Ebre, en un marge d'un camí amb vegetació nitròfila, en flor i fruit (III-1988), 60 m, BF86; espècie donada abans en diverses quadrícules disperses de la comarca, però no on nosaltres hi aportem ara.
- *Antirrhinum orontium* (gossets), Latemediterrani, escrofulariàcies, trobada en l'erm d'un barranc a la serra d'Almatret (Riba-roja d'Ebre), en flor (IV-2000), 180 m, BF87; espècie citada a la major part de la comarca.
- *Linaria spuria* (sabatetes), Pluriregional, escrofulariàcies, trobada en horts de Flix, en flor (VII-1989), 80 m, BF96; citada fins ara només en quatre quadrícules de la comarca, del sector nord-oriental (BF97, CF07 i CF17) i la CF14.
- *Linaria cymbalaria* (picardia), Pluriregional, escrofulariàcies, trobada en parets i murs de pedra al casc urbà de Flix, en flor (VIII-1989), 80 m, BF96 i al casc urbà de Riba-roja d'Ebre, en flor (V-1990), 80 m, BF86; espècie només citada fins ara a dos quadrícules de la comarca (BF85 i CF17).
- *Linaria supina* ssp. *aeruginea* (linària supina), Mediterrani muntanyenc W, endemisme Ibero-balear, escrofulariàcies, capçalera del barranc de la Pileta (Flix), en flor (V-1988), 640 m, CF17; a la serra de l'Àliga del Pas de l'Ase (Ascó), en flor (V-1988), 120 m, BF96; totes dues observacions corresponen a un substrat de roques calcàries; espècie raríssima a Catalunya, només citada al Priorat (CF17 i CF27); la primera de les nostres observacions confirma la presència a la quadrícula CF17 en el límit de la Ribera d'Ebre amb el Priorat i la segona quadrícula, la BF96, és una dada interessant que estén la reduïda distribució d'aquesta espècie cap a les serres del Pas de l'Ase.
- *Linaria origanifolia* ssp. *cadevallii* (linària origanifòlia), Mediterrani W (endemisme), escrofulariàcies, en fissures de roques calcàries del sector més elevat de la serra de l'Àliga (Ascó-Garcia), en flor (I-1988), 460 m, BF95; espècie no citada abans a les serres del marge dret de l'Ebre.
- *Veronica anagallis-aquatica* ssp. *anagallis-aquatica* (herba de folls), Subcosmopolita, escrofulariàcies, trobada en herbassars humits i inundats de l'Ebre a Móra d'Ebre, en flor i fruit (IV-1999), 40 m, CF05; espècie ja citada abans en aquesta quadrícula, però sense concretar la subespècie, que ara confirmem; el mateix succeí amb la nostra anterior citació de la subespècie a la reserva natural de fauna salvatge de Sebes, al BF96 (Anguera i Casadó, 1997).
- *Veronica hederifolia* (morró negre), Pluriregional, escrofulariàcies, en horts a prop de l'Ebre (Riba-roja d'Ebre), en flor i fruit (IV-1990), 50 m, BF86; espècie no citada fins ara en diverses quadrícules del nord de la Ribera d'Ebre.
- *Orobanche gracilis* (frare), Submediterrani i Mediterrani N, orobancàcies, trobada al riu de la Cana cap a Bovera (Flix), en brolles esclarissades parasi-

tant papilionàcies, en flor (V-1990), 180 m, BF97; espècie no citada encara en diverses quadrícules de la Ribera d'Ebre.

- *Plantago sempervirens* ssp. *sempervirens* (plantatge de ca), Latemediterrani W, plantaginàcies, exemplars trobats a la serra del Rovelló (la Torre-Vinebre), en erms i brolles esclarissades, IV-2000, 240 m, CF06; espècie ja citada a tota la comarca, excepte a la quadrícula aquí referida.
- *Sambucus ebulus* (évol), Pluriregional (Subcosmopolita), caprifoliàcies, a les vores de la població de Vinebre, entre vegetació nitròfila, en flor i fruit (VIII-1989), 40 m, BF96; citada abans a la comarca només a quatre quadrícules (BF93, BF85, BF95 i CF16).
- *Aster sedifolius* (indiana), Mediterrani N i Pòntic, compostes, entre pinedes de la serra de la Fatarella (Ascó), en flor (IX-1988), 450 m, BF96; espècie no coneguda a les quadrícules centrals de la comarca.
- *Centaurea solstitialis* (blanquiella), Latemediterrani i Pòntic, compostes, trobada de Flix cap a Maials (Flix), en vores de camins, en llocs secs i assolellats, en flor i fruit (VIII-1989), 80 m, BF96; espècie no citada fins ara en diverses quadrícules de la comarca; espècie rara a Catalunya, més comú a l'interior tarragoní i a les planes lleidatanes.
- *Scolymus hispanicus* (card de moro), Mediterrani, compostes, trobada prop de la població de Riba-roja d'Ebre, en vores de vials i erms secs, en flor (IX-1992), 60 m, BF86; card molt poc citat al nord i sud de la comarca; espècie poc comú a Catalunya.
- *Potamogeton coloratus* (espiga d'aigua), Pluriregional, potamogetonàcies, al riu de la Cana (Flix-Bovera), en tolls i basses de la riera, en flor i fruit (VIII-1992), 180 m, CF07; espècie quasi nova per a la comarca, que havia estat citada a l'extrem sud (BF93), mentre que altres citacions properes corresponen ja al Montsià i les planes lleidatanes; espècie molt rara a Catalunya.
- *Allium vineale* (ull de colobra), Pluriregional, liliàcies, trobada prop del riu Ebre (Flix), en fruit (VII-1992), en erms, 40 m, BF96; espècie nova per al nord de la comarca i només citada fins ara a dos quadrícules del sud (BF85 i BF93); espècie rara a Catalunya.
- *Muscari comosum* (calabruixa grossa, cap de moro), Latemediterrani, liliàcies, trobada de Riba-roja cap a Berrús (Riba-roja d'Ebre), en erms, en flor (IV-1988), 70 m, BF86; espècie no citada a la majoria de quadrícules del nord de la comarca.
- *Muscari neglectum* (calabruixa petita), Pluriregional, liliàcies, trobada al riu de la Cana (Flix), en vores de camins, en flor i fruit (III-1988), 140 m, CF07; espècie no citada fins ara a l'extrem nord de la Ribera d'Ebre.
- *Ornithogalum narbonense* (pipiu blanc), Mediterrani, liliàcies, trobada entre Flix i Maials (Flix), en erms i marges de camins, en flor i fruit (V-1988), 150 m, BF97; espècie rara a Catalunya, present especialment en comarques interiors.
- *Ruscus aculeatus* (galzeran), Latemediterrani, liliàcies, trobada de la Palma d'Ebre cap a la Bisbal (la Palma d'Ebre), en llocs ombrívols a l'abric de ro-

- ques i petites balmes envoltades de màquies, IV-1989, 400 m, CF07; espècie poc citada a la comarca, només a dos quadrícules del nord (BF86 i CF17); espècie rara a les comarques interiors de Catalunya.
- *Tulipa sylvestris* (tulipa silvestre), Pluriregional, liliàcies, trobada en un marge pedregós cap al barranc de Sant Francesc (Ribera-roja d'Ebre) on és raríssima, en flor (IV-1990 i 1992), 80 m, BF86; espècie molt rara a la comarca, només present fins ara a quatre quadrícules, dos del nord (CF07 i CF17) i dos del sud (BF93 i CF04); espècie rara a Catalunya.
  - *Gladiolus illyricus* (espaseta), Pluriregional (Mediterrani-Atlàntic), iridàcies, exemplars trobats cap al Pas de l'Ase (Ascó), en flor (IV-1988), 60 m, i d'Ascó cap a Camposines, en flor (V-1990), 120 m, totes dues noves citacions a la quadrícula BF96; també observada entre Flix i la Palma d'Ebre (Flix), en flor (V-1988), 100 m, i entre la Palma i la Bisbal (la Palma d'Ebre), en flor (V-1992), 400 m, ambdues a la quadrícula CF07; les dos quadrícules que aportem ara suposen una novetat per al nord de la comarca, on només havia estat citada l'espècie en quatre quadrícules del sud de la Ribera d'Ebre (BF93, BF94, CF04 i CF05).
  - *Tamus communis* (gatmaimó), Pluriregional (Mediterrani-Atlàntic), dioscoreàcies, trobada al marge dret de l'Ebre cap al Pas de l'Ase (Ascó), en marges de pedra, en flor (VI-1989), 50 m, BF86; espècie molt poc localitzada a la comarca, amb observacions únicament en quatre quadrícules del marge esquerre de l'Ebre (BF93, CF06, CF14 i CF17).
  - *Carex hispida* (càrex hispid), Mediterrani, ciperàcies, trobada al barranc Major (la Palma d'Ebre), sobre sòls humits, en flor (V-1993), 220 m, CF06; molt poc citada a la comarca, amb tan sols quatre quadrícules (BF76, BF96, CF07 i CF17), totes elles al nord del Pas de l'Ase.
  - *Arundo donax* (canya), introduïda d'Àsia, gramínies, trobada àmpliament estesa resseguint l'Ebre a Ribera-roja d'Ebre, 1988 a 2001, 40 m, BF86; espècie que s'havia donat a gairebé totes les àrees de la comarca, però encara no ho havia estat a la quadrícula que aquí hem presentat.
  - *Digitaria sanguinalis* (forcadella), Pluriregional (Subcosmopolita), gramínies, en horts vora la població de Flix, en flor (VIII-1992), 80 m, BF96; espècie no citada fins ara en diverses quadrícules de l'àrea nord-occidental de la comarca.
  - *Imperata cylindrica* (xisca), Latetropical, gramínies, trobada prop del riu Ebre (Ribera-roja d'Ebre), sobre substrat arenós, I-1993, 50 m, BF86; gramínia donada fins ara en poques quadrícules de la comarca (BF87, BF96, CF06 i CF05) i per nosaltres en dos quadrícules (BF96 i BF97) corresponents a la reserva natural de fauna salvatge de Sebes, a Flix (Anguera i Casadó, 1997); espècie rara a Catalunya, present al llarg de l'Ebre i del Segre i en diversos punts del Llobregat.
  - *Lagurus ovatus* (cua de ca, moixos), Mediterrani, gramínies, trobada al barranc Major (la Palma d'Ebre), en flor (V-1993), 220 m, CF06; espècie curiosa-

ment poc citada a la Ribera d'Ebre, només a la quadrícula BF94 i posteriorment citada per nosaltres a altres dos quadrícules (BF96 i BF97) corresponents a la reserva natural de fauna salvatge de Sebes, a Flix i Riba-roja d'Ebre (Anguera i Casadó, 1997).

- *Poa annua* ssp. *annua* (pelosa, pèl de ca), Pluriregional (Subcosmopolita), gramínies, trobada a les vores del camí en una zona d'hortes (Riba-roja d'Ebre), en flor i fruit (I-1993), 50 m, BF86; espècie encara no citada en moltes quadrícules de la comarca, en especial del nord del Pas de l'Ase.
- *Saccharum ravennae* (cesquera), Latepaleotropical, gramínies, observada al barranc de Sant Francesc (Riba-roja d'Ebre), I-1993, 80 m, BF86; espècie no citada fins ara en moltes quadrícules de la Ribera d'Ebre; espècie rara a Catalunya, present al llarg de l'Ebre i Segre i en diversos punts del Llobregat.
- *Setaria pumila* (cerreig), Pluriregional (Subcosmopolita), gramínies, observada en horts prop de Flix, en flor i fruit (VIII-1992 i 2000), 80 m, BF96; espècie només citada abans en una quadrícula del nord de la comarca (CF07).
- *Typha latifolia* (bova, boga), Pluriregional (Subcosmopolita), tifàcies, trobada a la capçalera del barranc de la Pileta (Flix-Bellaguarda), a la vora d'una bassa, V-1988, 600 m, CF17; espècie poc citada a la comarca, amb únicament referències per a les quadrícules BF76, BF86, CF04, CF93 i, posteriorment, citada per nosaltres a la BF96 corresponent a la reserva natural de fauna salvatge de Sebes, a Flix (Anguera i Casadó, 1997).

BIBLIOGRAFIA

ANGUERA, M. i CASADÓ, V. (1997) "Catàleg florístic de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 11: 85-102.

ANGUERA, M. i CASADÓ, V. (1999) "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 13: 123-130.

BOLÒS, O. de i VIGO, J. (1984-1996) *Flora dels Països Catalans*. Barcino. Barcelona.

BOLÒS, O. de i col·laboradors (1985-2001) *Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans*. I.E.C. Barcelona.

BOLÒS, O. de; VIGO, J.; MASALLES, R.M. i NINOT, J.M. (1990) *Flora manual dels Països Catalans*. Pòrtic. Barcelona.

CASADÓ, V. i ANGUERA, M. (1998) "Ampliació del catàleg florístic de la reserva natural de fauna salvatge de Sebes i meandre de Flix". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 12: 93-100.

CASADÓ, V. i ANGUERA, M. (1999) "Les serres del pas de l'Ase. Una frontera fitogeogràfica". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 13: 21-48.

CASADÓ, V. i ANGUERA, M. (2000) "Notes florístiques de la Ribera d'Ebre II". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 14: 121-130.